

10.3.2016

Oikeusministeriö

oikeusministerio@om.fi

OM 8/41/2015

Oikeusprosessien keventäminen

Pydyttynä lausuntona arviomuistiosta otsikkoasiassa Varsinais-Suomen kärjäoikeus lausuu seuraavaa:

1. Kokoonpanojen keventäminen kärjäoikeuksissa

Kärjäoikeus kannattaa vaihtoehtoa, jossa lautamiehistä luovutaan kokonaan.

Lautamiehistä luopumalla voidaan lähtökohtaisesti aikaansaada muistiossa mainitut säästöt oikeusturvan siitä kärsimättä. Seurauksena lautamiesjärjestelmästä luopumisesta olisi kuitenkin, että kolmen tuomarin kokoonpanot jonkin verran yleistyisivät. Oikeusturvan kannalta tämä olisi myönteinen asia.

Muistiossa ei erikseen ole käsitelty lautamiesten käyttöä maa-oikeusasioissa. Kiinteistörekisterin tiedot ovat kuitenkin kehittyneet niin pitkälle, että paikallistuntemuksella ei enää ole merkitystä asian ratkaisemiselle. Lautamiesjärjestelmää puoltavat seikat ovat siten pudonneet pois ja kiinteistönmuodostamislain 243 § tulee muuttaa.

Lautamiesten valintatavasta johtuen on juuri maa-oikeusasioissa monesti vasta istunnossa käynyt ilmi lautamiehen esteellisyys joka on johtunut siitä, että lautamies on muista kunnallisista luottamustehtävistään johtuen ollut esteellinen osallistumaan asian ratkaisuun, koska kunnalla on ollut intressi käsiteltävässä asiassa. Jos tämä seikka käy ilmi vasta istunnon aikana voi käydä niin, että pääkäsittely on uusittava uudessa maa-oikeuskokoonpanossa. Kun toisella osapuolella on ollut edustajansa oikeuden kokoonpanossa puolueettomuuden uskottavuus edellyttää uutta kokoonpanoa. Jos asia vielä on ruotsinkielinen tällaista uutta kokoonpanoa ei ole helppo löytää.

Muistiossa ei myöskään ole käsitelty mitä seurauksia lautamiehistä luopumisella olisi kärjänotaarin toimivaltaan kärjäoikeuslain 17 §:n 2 momentin 5. kohdassa tarkoitettussa tapauksissa. Jos kaikki kohdan tarkoittamat asiat siirtyvät tuomareiden ratkaistavaksi tämä aiheuttaa tuomareille lisää työtä. Mikäli myös merkittävä osa kärjänotaarien käsittelemistä rikosasioista samalla putoaa pois

10.3.2016

sen vuoksi, että asiat siirtyvät poliisin käsiteltäviksi, tulisi käräjänotaarien työnkuvaa ja toimivaltasäännöksiä laajemminkin pohtia.

2. Käräjäoikeuden kirjallisen menettelyn laajentaminen

Käräjäoikeus kannattaa ehdotusta siitä, että yhden tuomarin kokoonpanon ratkaisuvallta olisi sama riippumatta siitä, onko menettely suullinen vai kirjallinen. Tämä uudistus olisi omiaan selkeyttämään toimivaltaa koskevaa sääntelyä.

Käräjäoikeus ei sen sijaan kannata järjestelmää, jossa rikosasia siirtyisi suoraan esitutkinnasta käräjäoikeuden käsiteltäväksi. Tältä osin käräjäoikeus kannattaa rangaistusvaatimusjärjestelmän laajentamista siten että syyttäjä voisi ratkaista asian, mikäli rangaistukseksi määrätään sakkorangaistus oheisseurauksineen.

Esitutkintaviranomaisen roolin laajentaminen näytöllisesti selvissä asioissa aiheuttaisi vaikeuksia tapauksissa, joissa vastaaja ei suostu asian ratkaisemiseen kirjallisessa menettelyssä tai jossa vastaaja myöhemmin peruuttaa suostumuksensa. Muistiosta ei käy ilmi mikä viranomainen tällaisessa tapauksessa ajaisi rangaistusvaatimusta käräjäoikeuden istunnossa. Esitutkintaviranomaiselta puuttuu koulutus ja usein myös pätevyys syytteen ajamiseen. Mikäli tehtävä edelleen kuuluisi syyttäjälle aiheutuisi järjestelmästä ylimääräistä työtä kahdelle viranomaiselle.

3. Yhden kosketuksen periaate

Käräjäoikeus kannattaa yhden kosketuksen toimintamallin laajempaa käyttöönottoa. Muistiossa lausutusta poiketen vastaaja ei kuitenkaan tulisi haastaa kirjalliseen menettelyyn vaan poissaolokäsittelyyn. Mikäli vastaaja haastettaan kirjalliseen menettelyyn tästä voi aiheutua huomattavia vaikeuksia tapauksissa jossa vastaaja tiedoksiannon jälkeen peruuttaa suostumuksensa kirjalliseen menettelyyn. Tällaisia tilanteita on esiintynyt ja maasta poistuneen vastaajan asia on tällöin jäänyt etsintäkuulutuksen kautta tiedoksi annettavan kutsun varaan ja käytännössä odottamaan asian vanhentumista.

Käräjäoikeus kannattaa menettelyä, jossa epäilty saadaan pitää poliisin huostassa tiedoksiantoon saakka. Järjestelmä edellyttää kuitenkin toimivaa syyttäjäpäivystystä.

4. Syytetyn velvollisuus osallistua henkilökohtaisesti oikeudenkäyntiin

Ehdotus ROL 8:13.1 kumoamisesta on kannatettava. Syytetyllä tulee tietenkin

10.3.2016

olla mahdollisuus osallistua henkilökohtaisesti asian pääkäsittelyyn joko henkilökohtaisesti tai videoyhteyden välityksellä. Ihmisoikeudet tai oikeudenmukaiselle oikeudenkäynnille asetettavat vaatimukset eivät kuitenkaan edellytä ROL 8:13.1 mukaista läsnäolovelvollisuutta, vaan sääntely voidaan jättää ROL 8:1 ja OK 15:1 varaan.

5. Videoyhteyden käytön laajentaminen

Osana tuomioistuimen työkaluvalikoimaa videoyhteyden käyttäminen tulisi olla sallittu mahdollisimman laajasti tilanteissa, jossa videokuuleminen on tuomioistuimen harkinnan mukaan tarkoituksenmukaista. Lähtökohtaisesti olisi siten perusteltua säätää, että samanaikaisen kuva- ja ääniyhteyden kautta oikeudenkäyntiin osallistuva henkilö on oikeudenkäynnissä läsnä.

Rikosasian vastaajan kuuleminen videoyhteyttä käyttäen tulisi olla vaihtoehtoinen menettely henkilökohtaisen kuulemisen rinnalla. Rikosasian vastaajallaan ei tulisi olla ehdoton oikeus vaatia itsensä tuomista istuntosaliin. Vastoin vastaajan tahtoa videokuulemiselle voisi kuitenkin, mikäli sitä katsotaan tarpeelliseksi, asettaa edellytykseksi jokin perusteltu syy. Tällaisia syitä voisi esimerkiksi olla ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisussa Viola taikka Sakhnovskiy linjattuja seikkoja. Asianomistajan osalta kuulemistapa tulisi olla tuomioistuimen harkinnassa riippumatta siitä, kuullaanko häntä todistelutarkoituksessa vai kuulustellaanko häntä todistajana.

Käräjäoikeusverkoston ja istuntopaikkaverkoston harventuessa videokuulemisen tarve korostuu. Samalla korostuu mahdollisuuksien luominen osallistumiselle oikeudenkäynteihin videoyhteyden välityksellä. Mikäli tietoturva- tai muista syistä katsotaan, ettei voida sallia asianosaisille tai todistajille oikeus osallistua oikeudenkäyntiin videoyhteyden välityksellä omaa tietokonetta tai älypuhelinia käyttäen, tulisi istuntopaikkakuntien ulkopuolelle luoda riittävän laaja videopisteiden verkosto, joka voisi olla eri viranomaisten yhteiskäytössä. Vastaisuudessa tulisi myös siirtyä Ruotsissa käytössä olevaan järjestelmään, jossa käräjäoikeudessa tapahtunut kuuleminen tallennetaan ja tarvittaessa käytetään muutoksenhakuvaiheessa.

Videokuulemisen lisääminen edellyttää, että tuomioistuimissa on riittävästi saleja, joissa on videokuulemisvälineitä. Maan henkilöstömäärältään laskettuna toiseksi suurimmassa käräjäoikeudessa, Varsinais-Suomen käräjäoikeudessa, on tällä hetkellä vain kahdessa salissa laitteet, joilla videokuuleminen voidaan laadukkaasti suorittaa. On siten selvää, että videokuulemisen lisääminen edellyttää merkittäviä investointeja laitteistoon. Kun toiselle kotimaiselle tai ulkomaiselle tuomioistuimelle annetaan virka-apua videokuulemisasioissa tämä myös edellyttää riittäviä henkilöresursseja, koska kuulemistilaisuudessa tulee ainakin joko käräjännotaari tai käräjäsihteeri olla paikalla.

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Telefax	Sähköposti
PL 376 20101 Turku	Sairashuoneenkatu 2-4 20100 Turku	029 56 46200	029 56 46255	varsinais-suomi.ko@oikeus.fi

10.3.2016

Muistiossa käsitellään laajasti asiamiehen ja päämiehen välistä suhdetta tilanteissa, joissa jompikumpi osallistuu oikeudenkäyntiin videon välityksellä. Käytännössä kahden avustajan käyttö voi vain hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa, kuten ns. Rwanda -oikeudenkäynnissä, olla perusteltua. Käytännössä mahdollisuus luottamukselliseen neuvonpitoon asianosaisen ja avustajan välillä on jo nyt hoidettu käräjäoikeuden videoyhteyttä käyttäen.

6. Muita kehittämiskohteita

6.1. ROL 4:8.1 nojalla tuomioistuin voi syyttäjän esityksestä siirtää asian toiseen tuomioistuimeen. Säännöstä tulisi joustavoittaa siten, että tuomioistuin voisi syyttäjää kuultuaan siirtää asian. Rikosasia tulisi voida käsitellä siinä tuomioistuimessa, jossa asian käsittely on prosessitaloudellisista syistä järkevää. Samaa vastaaja koskevat vireillä olevat rikosasiat tulisi siten voida siirtää saman tuomioistuimen ratkaistavaksi tuomioistuimen omasta aloitteesta.

6.2. Rikosasiassa on ROL 6:11.2 nojalla aina pidettävä uusi pääkäsittely, jos pääkäsittely on ollut lykättynä yhteensä yli 60 päivää. Riita-asian osalta vastaava enimmäisaika on OK 6:11.2 nojalla 45 päivää. On selvää, että pääkäsittelyn uusimista tulee jo kustannussyistä välttää.

Hyvin laajojen juttujen käsittely tuomioistuimissa on viime vuosina lisääntynyt. Näissä hyvin laajoissa jutuissa edellä mainitut aikarajat voivat tulla ongelmallisiksi. Jo syyttäjiä ja oikeusavustajia koskevat vuosilomasäännökset saattavat vaikeuttaa oikeudenkäynnin läpiviemistä enimmäisaikojen puitteissa. Enimmäisajoista tulisi siten luopua tai sääntelyä ainakin merkittävästi väljentää.

6.3. Käräjäoikeuksiin saapuu vuosittain haastehakemuksia ja hakemuksia, joiden menestymisen mahdollisuus voidaan heti olettaa olevan rajallinen. Varsin pienilukuinen joukko henkilöitä voi katsoa olevansa varsin monen kanteen nostamiseen tai hakemuksen jättämiseen tarpeessa. Käräjäoikeuden mahdollisuudet hylätä kante tai hakemus OK 5:6.2 tai ROL 7:5.2 nojalla on tällä hetkellä rajallinen. Myös vastapuolen mahdollisuus käytännössä saada korvausta oikeudenkäyntikuluistaan voi näissä tapauksissa olla haasteellinen.

Common Law -maissa on ns. *vexatious litigant* -järjestelmä, jossa vailla menestystä usein oikeudenkäyntejä aloittanut henkilö tarvitsee erillisen luvan aloittaakseen uusia oikeudenkäyntejä. Vastaavanlainen järjestelmä voisi meilläkin säästää oikeuslaitoksen resursseja oikeusturvan siitä vaarantumatta. Mikäli näin pitkälle ei haluta mennä, voitaisiin pohtia mahdollisuutta rajoittaa aloitettavien oikeudenkäyntien määrää. Harvalla kansalaisella on tarvetta vuosittain aloittaa useita oikeudenkäyntejä.

Postiosoite
PL 376
20101 Turku

Käyntiosoite
Sairashuoneenkatu 2-4
20100 Turku

Puhelin
029 56 46200

Telefax
029 56 46255

Sähköposti
varsinais-suomi.ko@oikeus.fi

VARSINAIS-SUOMEN KÄRÄJÄOIKEUS
EGENTLIGA FINLANDS TINGSRÄTT

10.3.2016

Lausuntopyyntöä on käsitelty käräjäoikeuden johtoryhmässä.

Laamanni

Kenneth Nygård